

kapitalisme onvoorwaardelijk te veroordelen.

Die nauwe band tussen bestrijding van het socialisme en de katholieke oplossing van de sociale kwestie waarvoor in *Rerum Novarum* de toon werd gezet, ziet men - in elk geval in Nederland - terug bij de totstandkoming van de katholieke arbeidersorganisaties. Veel van die organisaties, of het nu ging om volksbonden, werkliedenverenigingen of vakbonden, werden opgericht als een reactie op initiatieven in het socialistische kamp. Ze fungeerden als een alternatief om katholieke arbeiders er van te weerhouden de kant van het socialisme te kiezen. In regio's waar het socialisme geen gewicht in de schaal kon leggen en socialistische organisaties achterwege bleven, kwamen katholieke organisaties - onder meer vanwege de geringe interesse van de kerkleiding - slechts moeizaam van de grond,¹⁷ terwijl daarin, althans in de ogen van Leo XIII, toch juist een deel van de strategie was gelegen om het arbeidersprobleem op te lossen.

In deel II van zijn encycliciek schenkt de paus achtereenvolgens aandacht aan de bijdrage van de kerk, de taak van de wereldlijke overheid en de verantwoordelijkheid van de direct betrokkenen: werkgevers en werknemers bij de regeling van de sociale kwestie. De bijdrage van de kerk, die naar het oordeel van de paus volstrekt onmisbaar is, bestaat overigens vooral in het aankweken van een bepaalde mentaliteit. Of zoals de befaamde aalmoezenier voor sociale werken in het Limburgse, Henri Poels het eens heeft omschreven:

Het Christendom leert volken en individu's hun geluk niet alleen zoeken, doch ook vinden in een wereldorde, welke bij het verdeelen der lusten en lasten tusschen de verschillende klassen der maatschappij, de distributieve gerechtigheid in eere houdt.¹⁸

Tegelijkertijd zal dat christendom blijven benadrukken, dat 'de broze en vergankelijke goederen van dit leven' niet opwegen tegen 'de eeuwige goederen des hemels'. Dat christendom mag rond de eeuwwisseling overigens niet geduid worden als 'een algemeen - bovenconfessioneel - christelijk stelsel'. De paus bedoelt 'de volheid van het christendom' en die ligt enkel vervat in de katholieke kerk: 'slechts

17. Illustratief hiervoor C.W. ten Teije, *De opkomst van het socialisme in Breda, Actie en Reactie tot 1908*, Tilburg 1986, vooral 187-188.

18. H. Poels, *Leo XIII en de Sociale Quaestie. De godsdienst in het leven van een volk. Vakverenigingen. Rede van Dr. H. Poels, uitgesproken op de zesde sociale week te Maastricht, 3 september 1911*, Heerlen z.j., 19.